

PRIKAZI

SHORT REVIEWS

Evropsko društveno istraživanje i Srbija

European Social Survey and Serbia

Evropsko društveno istraživanje (*European Social Survey*, u daljem tekstu: ESS) je istraživanje anketnog tipa na tlu velikog broja evropskih zemalja. Osnovano je kao odgovor na prilično slabu dostupnost međunarodnih podataka, prvenstveno po pitanju stavova i vrednosnih orijentacija. Već sedamnaest godina se bavi ispitivanjem društvenih, političkih, ekonomskih, demografskih i drugih promena na kontinentu. Prvi ciklus anketnog istraživanja sproveden je 2002. godine u preko dvadeset zemalja i od tad se podaci prikupljaju na svake dve godine, tako da su do sada su prikupljeni u devet ciklusa. Intervjui licem u lice sprovode se u domovima ispitanika svaki put na novoodabranim uzorcima, u koje spadaju osobe starosti petnaest i više godina i koje žive u datoj zemlji.

Počevši od osnivanja, u ESS je učestvovalo skoro 40 evropskih zemalja. Celokupni proces pripreme i realizacije istraživanja je, iz ciklusa u ciklus, zasnovan na veoma strogim

kriterijumima vezanih za kvalitet prikupljenih podataka (u pogledu dizajniranja uzorka, testiranja pitanja, evidentiranja događaja, prevođenja i povećanja stope odziva ispitanika). Usled toga, ovo istraživanje je vremenom postalo najpouzdaniji izvor informacija o širokom spektru društvenih promena na našem kontinentu.

Upitnici u okviru svakog ciklusa istraživanja pokrivaju niz tema o ključnim pitanjima sa kojima se suočavaju savremena evropska društva. Oni se sastoje od osnovnog modula tj. osnovnog niza pitanja na koja se odgovara u okviru svakog ciklusa i rotirajućih modula, koji variraju od ciklusa do ciklusa. U osnovni modul spadaju pitanja koja ispituju socio-demografske osobine ispitanika, vrednosne orijentacije, poverenje u druge ljude i institucije, zadovoljstvo životom, socijalni kapital, okolnosti domaćinstava, radne uslove, materijalni standard, društvenu isključenost, političke stavove i angažman, religioznost,

praćenje medija itd. Sa druge strane, u okviru rotirajućih modula do sada su postavljena pitanja o učešću građana, socijalnoj pomoći, migracijama, diskriminaciji prema starima, kvalitetu zdravlja i zdravstvenih sistema, ekonomskoj moralnosti, pravdi, demokratiji, klimatskim promenama i energetskej održivosti, afektivnom blagostanju itd.

Dobijeni podaci od ogromne su koristi akademskoj zajednici. Naučnicima, ali i kreatorima politika kao i drugim zainteresovanim stranama omogućuje se da prate veliki broj društvenih promena u Evropi na međunarodnom nivou i kroz vreme. Ovo je naročito važno imajući u vidu probleme sa kojima se danas suočavaju evropska društva, poput klimatskih promena, rastućih nejednakosti, migracija, promena porodičnih i partnerskih odnosa, reforme socijalne zaštite, opadanja političkog poverenja itd.

Preko 420.000 intervjuua licem u lice je izvršeno od prvog ciklusa istraživanja. Trenutno preko 100.000 registrovanih korisnika podatke mogu da statistički analiziraju *online* ili pomoću programa kao što su SAS, SPSS ili STATA. Podaci su u celosti dostupni za besplatno preuzimanje, svaki put dve godine nakon realizacije istraživanja. Danas hiljade akademskih publikacija navode ESS kao referencu, a usled širokog sadržaja upitnika, visokih standarda kvaliteta, vremenske gustine sprovođenja istraživanja, otvorenog pristupa i prilično usavršenih *online* alata, taj broj nastavlja da raste.

Srbija u poslednjem, devetom ciklusu po prvi put ima učešće u ovom istraživanju. Terenski rad na prikup-

ljanju podataka je nedavno okončan, što je brže nego u slučaju najvećeg broja drugih zemalja. Nacionalni tim Srbije čini konzorcijum u koji spadaju MPNTR, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu (koji je i nosilac istraživanja), Institut društvenih nauka, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Fakultet političkih nauka u Beogradu, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Filozofski fakultet u Nišu i Republički zavod za statistiku. Tim je u potpunosti zadovoljio sve stroge kriterijume vezane za prikupljanje podataka. Tokom tromesečnog perioda, 150 angažovanih anketara obavilo je preko 2000 anketiranja u 148 opština u zemlji. Ovdašnji teren je karakterisala visoka stopa odziva ispitanika, i to oko 70% tokom čitavog trajanja istraživanja. Takođe je bitno napomenuti da je od poslednjeg, devetog ciklusa istraživanja, pravilo da se anketiranja u svim državama učesnicama sprovode koristeći CAPI metod.

Dva rotirajuća modula ispitivana u okviru ovog ciklusa istraživanja su životni tok, sa jedne, i pravda i pravičnost, sa druge strane. Prvi (već ispitivan u okviru trećeg ciklusa) istražuje percepcije životnog toka, planiranje života, kao i stavove u vezi sa tim kada bi određeni životni događaji trebalo da se odigraju. Drugi ispituje stavove o političkoj proceduralnoj pravdi, pravičnosti prihoda, pravičnosti obrazovnih i radnih mogućnosti, pravičnosti raspodele resursa, normativnim principima, društvenom zatvaranju, i konačno, verovanje u pravedan svet.

Naučnoj zajednici i drugim zainteresovanim akterima će tako biti omogućena analiza veoma kvalitetnih podataka o velikom broju društvenih fenomena u Srbiji, i to uporedivih sa drugim evropskim zemljama (u koje spadaju i Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Bugarska, Slovenija i Albanija). Podaci su trenutno u fazi anonimizacije, i oktobra ove godine će u potpunosti biti dostupni javnosti. Još jedna veoma bitna i ohrabrujuća činjenica je da se nacionalni tim ne zaustavlja na ovom koraku, već uveliko

radi na uključenju Srbije i u naredni, deseti ciklus istraživanja. Ukoliko bi naša zemlja i dalje učestvovala u ESS, domeni pokriveni istraživanjem će u slučaju same Srbije moći da se prate kroz vreme, a ne samo kros-sekcionalno.

Linkovi:

<https://www.europeansocialsurvey.org>

<http://www.esswellbeingmatters.org>

<https://ess.rs>

Vladimir Mentus

